PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

Nr 401

Ekonomia

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Grażyna Węgrzyn
Magdalena Rękas

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-533-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Spis treści

Wstęp 11
Łukasz Arendt: Zmiana technologiczna faworyzująca wysokie kwalifikacje czy polaryzacja polskiego rynku pracy – zarys problemu 13
Agnieszka Barczak: Wykorzystanie wybranych metod ilościowych w analizie pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce 26
Ryszard Barczyk: Rola polityki pieniężnej w stabilizowaniu gospodarki polskiej w latach 2000-2014 36
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane 48
Przemysław Borkowski: Applicability of reference based appraisals in assessment of real sector investment projects 58
Przemysław Borkowski: A framework for risk analysis in infrastructure projects 69
Agnieszka Bretyn: Młodzi konsumenci wobec szarej strefy w Polsce 83
Sławomir Czetwertyński: Ekonomika kopiowania a korzyści społeczne 93
Karolina Drela: Rynek pracy i biedni pracujący 104
Małgorzata Barbara Fronczek: Handel produktami ICT – Polska na tle świata 114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Kapitał społeczny w przedsiębiorstwach rodzinnych 126
Artur Grabowski: Ordoliberalna kategoria własności a współczesne oblicze sektora niemieckich przedsiębiorstw piłkarskich 134
Alina Grynia: Innowacyjność krajów bałtyckich: potencjał i bariery 144
Anna Horodecka: The concept of human nature as a driving force for changes in economics exemplified by feminist and neoclassical economics 155
Michał Jurek: The role of banks in performance of the real sector in selected EU member states 166
Grażyna Karmowska: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny zróżnicowania poziomu życia w krajach postsocjalistycznych Europy 176
Magdalena Knapińska: Efektywność polityki rynku pracy – aspekty teoretyczne i praktyczne 187
Andrzej Koza: Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych i jej wpływ na gospodarkę finansową państwowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych 198
Jakub Kraciuk: Paradygmat *homo oeconomicus* w aspekcie rozwoju ekonomii heterodoksyjnej 211
Anna Krzysztofek: Rozważania o pojęciu odpowiedzialności 220
Wojciech Leoński: Wolontariat pracowniczy jako jedno z narzędzi CSR 233

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Agnieszka Łopatka: Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce 243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Changes in capital flows in process of integration of the European Union – selected aspects 253
Marta Maier: Starzejące się społeczeństwo jako wyzwanie dla polityki społecznej i rodzinnej 267
Agnieszka Malkowska: Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego 275
Paweł Marszałek: Selected processes influencing contemporary banking systems 285
Danuta Miłaszewicz: Kompetencje społeczne polskich i litewskich studentów – analiza porównawcza 296
Dorota Miłek, Karolina Kapusta: Competitiveness of the regions in the context of smart specialization (on the example of Świętokrzyskie) 306
Rafał Nagaj: Dochody a skłonność do działań altruistycznych wśród studentów w Polsce 317
Mariusz Nyk: Niedoskonałość rynku pracy w kontekście funkcjonowania związków zawodowych 327
Magdalena Olczyk: Konkurencyjność w literaturze ekonomicznej – analiza bibliometryczna 338
Monika Pasternak-Malicka: Płaca minimalna jako narzędzie ograniczające pracę nierejestrowaną 349
Barbara Pawłowska: W kierunku zrównoważonego rozwoju – przegląd efektów działań w Polsce 362
Renata Pęciak: Geneza podejścia regulacyjnego we francuskiej teorii ekonomicznej 373
Adriana Politaj: Pracodawcy z otwartego rynku pracy i ich rola w przeciwdziałaniu bezrobociu osób niepełnosprawnych 383
Joanna Prystrom: Innowacyjność a konkurencyjność gospodarki Luksemburga 399
Małgorzata Raczkowska: Kwestia gender w ekonomii 412
Magdalena Ratalewska: Uwarunkowania rozwoju sektorów kreatywnych .. 421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regionalne zróżnicowanie sektora MŚP 431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Wpływ współpracy z sektorem B+R na innowacyjność MŚP na podstawie badań ankietowych 440
Joanna Spychała: Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001-2013 452
Joanna Stawska: Oddziaływanie decyzji władz monetarnych i fiskalnych (*policy mix*) na funkcjonowanie przedsiębiorstw w Polsce 462
Piotr Szkudlarek: Zaufanie jako komponent kapitału społecznego 472
Jarosław Szostak: Economic content of the category of value 483

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Andrzej Szuwarzyński: Ocena wpływu polityki zdrowotnej na jakość życia starzejącego się społeczeństwa w krajach UE ... 493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Aktywność innowacyjna systemów przemysłowych a koniunktura gospodarcza na przykładzie województwa dolnośląskiego ... 503
Michał Świtłyk, Artur Wilczyński: Zastosowanie indeksu Malmquista do badania zmian efektywności uczelni publicznych ... 514
Dariusz Tłoczyński: Rola państwa w kształtowaniu konkurencji na polskim rynku transportu lotniczego ... 525
Roman Tylżanowski: Zewnętrzne źródła finansowania procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce ... 535
Grażyna Węgrzyn: Zasoby ludzkie w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia ... 545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Skłonność studentów województwa świętokrzyskiego do zagranicznych emigracji zarobkowych ... 555
Katarzyna Włodarczyk: Pokolenie 50+ w Polsce – podejrzani o wykluczenie? ... 566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Partycypacja mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju gminy jako przejaw kapitału społecznego na obszarach wiejskich ... 577
Jarosław Wołkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Polski po akcesji do UE ... 587
Jacek Wychowanek: Tradycja w aspekcie budowania konkurencyjności małego przedsiębiorstwa ... 601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith o własności ... 614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Communicating CSR – the Lasswell's model approach ... 623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Ład gospodarczy i porządek gospodarczy – potrzeba i szanse zmian ... 631
Mariusz Zieliński: Wpływ realizacji koncepcji CSR na wycenę spółek akcyjnych ... 642

Summaries

Łukasz Arendt: Skill-biased technical change or polarisation of the Polish labour market – remarks ... 13
Agnieszka Barczak: Application of selected quantitative methods in the analysis of passenger air traffic in Poland ... 26
Ryszard Barczyk: The role of monetary policy in the stabilization of the Polish economy in the years 2000-2014 ... 36

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Tomasz Bernat: Entrepreneurship of students vs. additional non-university activities 48
Przemysław Borkowski: Aplikacja metody referencyjnej oceny projektów inwestycyjnych w sferze realnej 58
Przemysław Borkowski: Metoda analizy ryzyka w inwestycjach infrastrukturalnych 69
Agnieszka Bretyn: Young consumers towards the shadow economy in Poland 83
Sławomir Czetwertyński: Economics of copying vs. social benefits 93
Karolina Drela: Labor market and working poor 104
Małgorzata Barbara Fronczek: Trade in ICT goods – Poland in comparison to the world 114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Social capital in family business 126
Artur Grabowski: Ordoliberal category of a property and a modern aspect of a sector of German soccer enterprises 134
Alina Grynia: Innovation of the Baltic countries: potentials and barriers 144
Anna Horodecka: Koncepcja natury ludzkiej jako siła napędowa zmian w ekonomii na przykładzie koncepcji człowieka w ekonomii feministycznej i neoklasycznej 155
Michał Jurek: Znaczenie banków dla funkcjonowania sektora realnego w wybranych krajach UE 166
Grażyna Karmowska: Taxonomic methods to evaluate the variation in the standards of living in the countries of post-socialist Europe 176
Magdalena Knapińska: Effectiveness of labor market policy – theoretical and practical aspects 187
Andrzej Koza: Situation of persons with disabilities on the labor market and its impact on the financial situation of the State Fund for Rehabilitation of the Disabled Persons 198
Jakub Kraciuk: *Homo economicus* paradigm in terms of development of heterodox economics 211
Anna Krzysztofek: Reflections about the notion of responsibility 220
Wojciech Leoński: Corporate volunteering as an instrument of CSR 233
Agnieszka Łopatka: Level and reasons for differences of salaries in Poland 243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Zmiany w przepływach kapitału w procesie integracji Unii Europejskiej – wybrane aspekty 253
Marta Maier: Ageing society as a challenge for social and family policy 267
Agnieszka Malkowska: Assessment of the development of a border area using Zachodniopomorskie Voivodeship as an example 275
Paweł Marszałek: Wybrane procesy wpływające na współczesne systemy bankowe 285
Danuta Miłaszewicz: Social competence of Polish and Lithuanian students – comparative analysis 296

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Dorota Miłek, Karolina Kapusta: Konkurencyjność regionów w kontekście inteligentnej specjalizacji (na przykładzie Świętokrzyskiego) 306
Rafał Nagaj: Incomes and willingness of students to perform altruistic actions 317
Mariusz Nyk: Imperfections of the labor market in the context of the functioning of trade unions 327
Magdalena Olczyk: Competitiveness in economic literature – bibliometric analysis 338
Monika Pasternak-Malicka: Minimum wage as a tool used to reduce the labor market grey area 349
Barbara Pawłowska: Towards sustainable development – review of effects of actions in Poland 362
Renata Pęciak: The origin of the regulation approach in the French economic theory 373
Adriana Politaj: Employers from the open labor market and their role in the counteracting of unemployment among persons with disabilities 383
Joanna Prystrom: Innovativeness vs. competitiveness of Luxembourg economy 399
Małgorzata Raczkowska: The issue of gender in economics 412
Magdalena Ratalewska: Determinants of the development of creative industries 421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regional diversity of SME sector 431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Effect of cooperation with R&D sector on SME's innovation based on survey 440
Joanna Spychała: Evaluation of morphological characteristics of cyclical fluctuations in Poland in 2001-2013 452
Joanna Stawska: The impact of the monetary and fiscal authorities (policy mix) on the functioning of enterprises in Poland 462
Piotr Szkudlarek: Trust as a component of social capital 472
Jarosław Szostak: Ekonomiczna treść kategorii wartości 483
Andrzej Szuwarzyński: Assessment of the health policy impact on the quality of life of ageing population in the European Union countries 493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Innovation activity in regional industrial systems vs. economic cycle on the example of the Dolnośląskie Voivodeship 503
Michał Świtłyk, Artur Wilczyński: Application of Malmquist index to examine changes in the efficiency of public universities 514
Dariusz Tłoczyński: The role of state in shaping the competition in the Polish air transport market 525
Roman Tylżanowski: External sources of funding of technology transfer in high-tech manufacturing sector in Poland 535

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Grażyna Węgrzyn: Human resources in the European Union – opportunities and threats 545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Disposition to financial emigration among the students of the Świętokrzyskie Voivodeship..... 555
Katarzyna Włodarczyk: Generation 50+ in Poland – suspected of exclusion?..... 566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Participation of inhabitants in building commune development strategy as a manifestation of social capital in rural areas 577
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Polish citizens after the accession to the European Union 587
Jacek Wychowanek: Tradition in the aspect of building the competitiveness of a small-sized enterprise..... 601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith about ownership..... 614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Model komunikacji CSR w świetle podejścia H. Lasswella 623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Economic governance and economic order – need and opportunities of changes 631
Mariusz Zieliński: The impact of CSR concept on the valuation of stock companies 642

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 401 • 2015

Ekonomia

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Magdalena Olczyk
Politechnika Gdańska
e-mail: Magdalena.Olczyk@zie.pg.gda.pl

KONKURENCYJNOŚĆ W LITERATURZE EKONOMICZNEJ – ANALIZA BIBLIOMETRYCZNA*

COMPETITIVENESS IN ECONOMIC LITERATURE – BIBLIOMETRIC ANALYSIS

DOI: 10.15611/pn.2015.401.31

Streszczenie: Pomimo dużej popularności badań nad konkurencyjnością na poziomie makro, mezo i mikro ciągle brak jest chronologicznych i syntetyzujących analiz w tym obszarze badawczym. Celem artykułu jest zidentyfikowanie i zorganizowanie w jedną całość istniejących teoretycznych i empirycznych analiz w zakresie konkurencyjności, na podstawie danych bibliometrycznych literatury opublikowanej w ciągu ostatnich 70 lat w bazach ISI Web of Science oraz Econlit. W analizie wykorzystane zostały podstawowe metody bibliometryczne przy wsparciu oprogramowania HistCite. Przeprowadzona analiza pozwoliła, na bazie bardzo licznej literatury, ocenić w czasie rozwój badań nad konkurencyjnością oraz dokonać identyfikacji głównych autorów i publikacji, mających kluczowe znaczenie dla tego obszaru badań. Zidentyfikowana różnorodność podejść do definiowania i podnoszenia konkurencyjności gospodarki/sektora/przedsiębiorstwa potwierdza tezę o braku spójnych ram teoretycznych, umożliwiających jednoznaczną odpowiedź na pytanie, czym naprawdę jest konkurencyjność.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, analiza bibliometryczna, HistCite.

Summary: The aim of the article is to identify and gather existing theoretical and empirical analyzes of competitiveness, based on bibliometric one from ISI Web of Science and Econlit databases. In the analysis basic bibliometric methods are used, with the support of HistCite software. The analysis allows to present the development of research on competitiveness over time and identify important publications and leading authors, who are crucial for this area of research. The analysis shows the lack of a coherent theoretical framework, which makes it impossible to clearly answer the question what competitiveness is.

Keywords: competitiveness, bibliometic analysis, HistCite.

* Badania przeprowadzono w ramach projektu Narodowego Centrum Nauki: Międzynarodowa konkurencyjność w teorii ekonomii – analiza bibliometryczna, nr-2011/03/D/HS4/00861.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

1. Wstęp

Na obecnym etapie rozwoju nauki opis i analiza jakiegokolwiek zjawiska wymaga przeprowadzenia uprzednich studiów literaturowych. W tym celu najczęściej korzysta się z baz bibliometrycznych, a prace poprzedników stanowią bazę do stworzenia bibliografii w każdej publikacji naukowej. Cytowania, które łączą wcześniejsze prace z publikacjami późniejszymi, związane są albo z teorią/metodyką wykorzystywaną w pracy [Murugesan, Moravcsik 1978], albo z interpretacją wcześniejszych wyników w uznanych publikacjach [Small 1978], bądź z intencją autora ulokowania swoich badań w odmienny od poprzedników sposób [Fujigaki 1998].

Ta kultura cytowania pełni współcześnie rolę głównego kanału komunikacji między uczonymi, gdzie poprzez cytowanie autor włącza się w bieg nauki. Dlatego też analiza relacji między cytowaniami traktowana może być jako badanie sieci połączeń między publikacjami naukowymi, które z natury rzeczy ma charakter poznawczy [Leydesdorff, Amsterdamska 1990]. Zależności między cytowanymi pracami mają dwukierunkowy charakter i ukazują dwie różne płaszczyzny w procesie rozwoju nauki [Garfield 1973; Small, Griffith 1974]. „Cytujący dokument" można uznać za formę kodyfikacji wiedzy. Stanowi on odnośnik do zasobów wiedzy, która to wiedza jest następnie kodyfikowana za pomocą tego odniesienia pośród innych możliwych odniesień [Wouters 1999]. Z kolei „bycie dokumentem cytowanym" oznacza dyfuzję wiedzy od wcześniejszej oryginalnej pracy do publikacji późniejszych. Resumując, zmiany w statystyce cytowań pokazują więc zmiany w nauce.

Metody bibliometryczne stosuje się wówczas, gdy przytłaczająca ilość literatury w danej dziedzinie nie pozwala na syntetyczną jej analizę, na wychwycenie głównych nurtów rozwoju w danym obszarze i określenie relacji między nimi. Do takich obszarów badawczych należy subdyscyplina naukowa zwana teorią i polityką konkurencyjności. Obejmuje ona teoretyczne podstawy konkurowania i politykę podnoszenia konkurencyjności zarówno gospodarki/sektora, jak i indywidualnych podmiotów. Dlatego też celem tego artykułu jest zidentyfikowanie i zorganizowanie w jedną całość istniejących teoretycznych i empirycznych analiz w zakresie konkurencyjności, na podstawie danych bibliometrycznych literatury opublikowanej w ciągu ostatnich 70 lat w bazach ISI Web of Science oraz Econlit. Autorka zamierza wytypować najbardziej przełomowe publikacje oraz wskazać autorów mających największy udział w rozwoju teorii konkurencyjności. Struktura artykułu jest następująca. W części pierwszej przedstawiono dane i metodologię przeprowadzonych badań. Następna część zawiera wyniki bibliometrycznej analizy. Ostatnia część to wnioski z przeprowadzonych analiz.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

2. Dane i metodologia badań

Dane do badania zostały zebrane z bazy ISI Web of Knowledge w dniu 12.02.2015 roku. Sformułowane zapytanie brzmiało „You searched from Web of Science Core Collection for: TOPIC: [“competitiveness”]Refined by: WEB OF SCIENCE CATEGORIES: [ECONOMICS] AND DOCUMENT TYPES: [ARTICLE OR PROCEEDINGS PAPER] Timespan: 1945-2014. Indexes: SCI-EXPANDED, SSCI, CPCI-S, CPCI-SSH”. Dokonano wyszukania artykułów w czasopismach naukowych i artykułach konferencyjnych, które zawierały w swoim tytule, abstrakcie lub w słowach kluczowych wyrażenie „konkurencyjność”[1]. Wyszukanie dotyczyło lat 1945–2014, dokonane było w zakresie dyscypliny naukowej „Ekonomia” i w bazach należących do Web of Science Core Collection, tj. w Science Citation Index Expanded [SCI-EXPANDED], Social Sciences Citation Index [SSCI], Conference Proceedings Citation Index-Science [CPCI-S] oraz Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities [CPCI-SSH]. Łączna liczba odnalezionych dokumentów to 4287.

Pozyskane dokumenty zostały dokładnie sprawdzone i zweryfikowane. Ponadto w celu zbadania kompletności pozyskanej bazy publikacji dokonano porównania otrzymanego zestawu dokumentów z ISI Web of Knowledge z analogicznym wyszukaniem w bazie Econlit. Pozwoliło to na uzupełnienie bazy o 62 publikacje i ostateczna wersja bazy obejmowała 4349 dokumenty. Baza ta została podana analizie w specjalistycznym programie HistCite.

Histcite jest narzędziem analitycznym i wizualizacyjnym pozwalającym identyfikować najbardziej znaczące publikacje, autorów, instytucje badawcze oraz pokazać ewolucję rozwoju danej dyscypliny. Kryterium identyfikowania ważnych autorów/przełomowych publikacji były lokalne wyniki cytować (*local citation scores* – LCS), pokazujące, ile razy dany autor/artykuł był cytowany w stworzonej na potrzeby analizy bazie.

3. Wyniki analizy

Podstawowe statystyki odnoszące się do stworzonej lokalnej bazy bibliometrycznej zawarto w tabeli 1. Analiza 4349 rekordów wskazała na nieznaczną koncentrację w relacji liczba artykułów przypadających na jedno czasopismo (tj. średnio każde czasopismo w bazie było reprezentowane przez sześć publikacji naukowych) i silniejszą koncentrację w relacji średniej liczby autorów przypadających na jedno czasopismo (średnio prawie 10 autorów na jedno czasopismo). Wyszukane publikacje były cytowane 2072 razy w stworzonej na potrzeby badania bazie i aż 31 363 razy w bazie Web of Science.

[1] W stworzonej bazie znajdują sie tylko artykuły naukowe i publikacje konferencyjne, a baza nie zawiera książek, rozdziałów książek czy innych opracowań naukowych.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki bibliometryczne w bazie lokalnej

Lata: 1967–2014		
Liczba rekordów : 4349	Liczba autorów: 6968	Liczba czasopism: 718
Liczba krajów: 98	Liczba instytucji: 2367	Liczba języków publikacji: 19
Lokalne cytowania: 2072	Globalne cytowania: 31363	

Źródło: opracowania własne na podstawie stworzonej bazy lokalnej.

Ważna jest również analiza rozkładu w czasie opublikowanych artykułów odnoszących się w tytule, abstrakcie czy słowach kluczowych do pojęcia konkrecyjności (rys. 1). Pierwsza publikacja w lokalnej bazie datowana jest na rok 1965. Balassa proponuje w swoim artykule nowy wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych, który bazuje na danych dotyczących obrotów handlowych i który może być wykorzystany zdaniem autora do porównywania pozycji konkurencyjnej danego kraju w skali międzynarodowej [Balassa 1965]. Przez następne 2,5 dekady zainteresowanie badaczy konkurencyjnością było niewielkie i ograniczało się do kilku prac naukowych rocznie. Pierwszy przełom następuje w roku 1988 wraz z opublikowaniem przez Fagerberga artykułu, w którym autor zwraca uwagę na poziom rozwoju technologicznego jak czynnik kluczowy dla podniesienia międzynarodowej konkurencyjności każdej gospodarki [Fagerberg 1988]. Podwojenie liczby publikowanych prac następuje już dwa lata później, a artykułem-katalizatorem jest praca Portera o przewagach konkurencyjnych narodów [Porter 1990]. Porter w swym modelu diamentu wyróżnia cztery czynniki determinujące przewagę konkurencyjną danej gospodarki: czynniki produkcji, warunki popytowe, obecność pokrewnych sektorów (np. dostawców czy dystrybutorów) oraz rodzaj strategii, struktur i metod walki konkurencyjnej stosowanych przez firmy obecne w tym kraju.

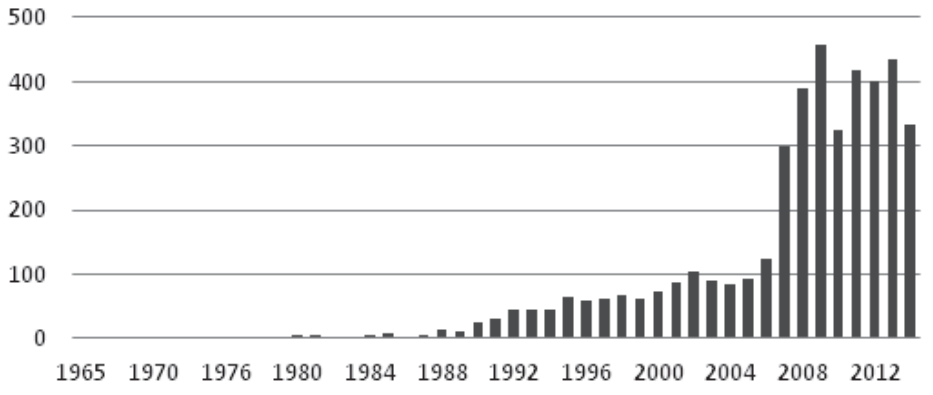

Rys. 1. Liczba publikacji odnoszących się do konkurencyjności w latach 1967–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie stworzonej bazy lokalnej.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Począwszy od roku 1990 następuje gwałtowany wzrost zainteresowania konkurencyjnością gospodarki/sektora/przedsiębiorstwa, a z roku na rok sukcesywnie rośnie liczba publikowanych artykułów. Drugim przełomowym momentem dla wzrostu zainteresowania się problematyką konkurencyjności jest rok 2008, w którym to liczba publikowanych prac wzrosła prawie trzykrotnie w porównaniu z rokiem poprzednim. Wynikało to głównie z eksplozji analiz dotyczących konkurencyjności regionów, miast [Snieška 2008; Snieška, Bruneckiene 2009], z badaniem wpływu regulacji i instytucji [Nurmukhanova 2008; Ambec i in. 2013] oraz procesów klasteryzacji [Malakauskaite, Navickas 2010; Pavelkova, Jircikova 2008] na konkurencyjność gospodarki/sektora/ regionu/przedsiębiorstw. W kolejnych latach, tj. 2008–2014, liczba publikacji odnoszących się do konkurencyjności wahała się od 300 do 460 rocznie, co wskazuje, iż nadal badania nad konkurencyjnością są ważnym i popularnym przedmiotem badań w dziedzinie ekonomii.

Znaczenie poszczególnych autorów dla rozwoju badań nad konkurencyjności można ocenić na postawie liczby cytowań ich publikacji w stworzonej bazie. W tabeli 2 przestawiono listę 10 najczęściej cytowanych autorów. Porter z 162 cytowaniami swoich prac w lokalnej bazie jest zdecydowanym liderem w stworzonym rankingu. Palma wicelidera przypadła Krugmanowi, którego prace były cytowane 133 razy w analizowanej bazie. Tych dwóch naukowców należy również do jednych z najbardziej produktywnych autorów, tj. w bazie lokalnej znajduje się po pięć publikacji każdego z nich. Trzecie miejsce wśród najbardziej cytowanych autorów zajął Van der Linde, głównie z uwagi na współautorstwo (razem z Porterem) w publikacji *Toward a new conception of the environment – competitiveness relationship* [Porter, Van der Linde 1995]. Czwarte miejsce przypadło Martinowi, a piąte Fagerbergowi, choć liczba cytowań każdego z wymienionych autorów była już o ponad połowę mniejsza niż liczba cytowań przypadających na artykuły Portera.

Tabela 2. Ranking autorów o największej liczbie cytowań lokalnych

Ranking	Autor	Liczba lokalnych cytowań [LCS]	Liczba publikacji [Q]	LCS/Q
1	Porter M.E.	162	5	32,4
2	Krugman P.R.	133	5	26,6
3	Van der Linde C.	104	1	104,0
4	Martin R.	73	5	14,6
5	Fagerberg J.	64	4	16,0
6	Snieška V.	56	7	8,0
7	Balassa B.	53	1	53,0
8	Tyler P.	50	3	16,7
9	Boschma R.A.	41	2	20,5
10	Lall S.	41	7	5,9

Źródło: opracowania własne na podstawie stworzonej bazy lokalnej.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Autorka sporządziła ponadto ranking najczęściej cytowanych publikacji w zakresie konkurencyjności (tab. 3). Warto przypomnieć, iż w stworzonej bazie znajdują się tylko artykuły naukowe i publikacje konferencyjne, a baza nie zawiera książek, rozdziałów książek czy raportów. Wyniki w tabeli 3 są mocno skorelowane z wynikami w tabeli 2. Publikacje pierwszych pięciu najbardziej cytowanych autorów należy do Top5 najchętniej cytowanych artykułów. Najczęściej cytowaną publikacją jest praca Portera i Van der Linde *Toward a new conception of the environment – competitiveness relationship*, w której autorzy analizują czynniki decydujące o zdobyciu przewagi konkurencyjnej i zwracają uwagę na szczególną rolę jakości otoczenia oraz regulacji w kształtowaniu konkurencyjności zarówno przemysłu, jak i całej gospodarki [Porter, Van der Linde 1995]. Drugą publikacją najczęściej cytowaną jest artykuł Krugmana *Competitiveness – A dangerous obsession,* w której autor bardzo sceptycznie odnosi się do wszelkich badań nad konkurencyjnością. Artykuł ten to przysłowiowy kij w środowisko naukowe zajmujące się konkurencyjnością.

Tabela 3. Lista najczęściej cytowanych publikacji w zakresie konkurencyjności

Lp.	Autor	Tytuł publikacji	LCS
1	Porter, Van der Linde	Toward a new conception of the environment – competitiveness relationship	104
2	Krugman	Competitiveness – A dangerous obsession	65
3	Balassa	Trade liberalization and revealed comparative advantage	53
4	Fagerberg	International competitiveness	42
5	Martin, Sunley	Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea?	37
6	Kitson, Martin, Tyler	Regional competitiveness: an elusive yet key concept?	36
7	Jaffe, Trajtenberg, Henderson	Geographic localization of knowledge spillovers as evidenced by patent citations	31
8	Porter	The economic performance of regions	28
9	Maskell, Malmberg	Localized learning and industrial competitiveness	27
10	Bander, Spencer	Export subsidies and international market share rivalry	26

Źródło: opracowania własne na podstawie stworzonej bazy lokalnej.

Krugman uważał bowiem, że obsesja na tle konkurencyjności jest nie tylko zła, ale i niebezpieczna, ponieważ wiedzie pośrednio i bezpośrednio do prowadzenia złej polityki gospodarczej [Krugman 1994]. Krugman szczególnie negował definiowanie konkurencyjności gospodarki rozumianej jako zdolność do ekspansji na rynki zagraniczne, gdyż ta nie musi być dowodem sprawności gospodarki, może być bowiem osiągana przez odpowiednią politykę kursową. Tekst Balassy *Trade liberalization and revealed comparative advantage* to trzeci artykuł w bazie pod względem największej liczby cytowań [Balassa 1965]. W swoim artykule Balassa zaproponował miernik konkurencyjności na szczeblu narodowym, którą to konkurencyjność rozumiał jako zdolność danego kraju do sprzedaży produktów i usług za granicę

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

(*abillty to sell*) [Trabold 1995]. Wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych autorstwa Balassy bazował na zastosowaniu kryterium eksportu w porównaniu z innymi dziedzinami gospodarki i jednocześnie w porównaniu z zagranicą [Misala 2012]. W czwartym najczęściej cytowanym artykule, autorstwa Fagerberga, konkurencyjność definiowana jest jeszcze inaczej, tj. jako „zdolność do wypracowania efektywności technologicznej w świecie zmieniających się technologii" [Fagerberg 1988]. Fagerberg upatrywał w technologii źródła trwałej przewagi konkurencyjnej między krajami. Uważał on, iż poziom innowacji decyduje o poziomie luki technologicznej i tym samym o przewadze konkurencyjnej, jaką ma kraj innowacyjny nad krajem mniej innowacyjnym. Listę Top5 najchętniej cytowanych prac zamyka artykuł Martina i Sunleya *Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea?*, w który autorzy rozszerzają Porterowską koncepcję klastra. Wskazują oni korzyści, ale i koszty powstawania i wspierania klasterów, przede wszystkim jednak określają ich rolę w podnoszeniu konkurencyjności sektora, regionu i całej gospodarki [Martin, Sunley 2003].

Gdyby stworzony ranking rozszerzyć do 20 najbardziej cytowanych publikacji, to tylko Krugman i Porter posiadaliby w nim więcej niż jeden artykuł (Porter dwie, a Krugman trzy publikacje). W swoich pozostałych pracach Porter akcentuje rolę lokalnych klastrów w podnoszeniu konkurencyjności podmiotów/regionów [Porter 2000; 2003]. Natomiast Krugman podtrzymuje wcześniejszą tezę o bezproduktywnej debacie wokół konkurencyjności [Krugman 1996]. Pozostałe publikacje, zaliczane do Top20 najchętniej cytowanych prac w lokalnej bazie odnoszą sie w przeważającej części do konkurencyjności regionów [Kitson, Martin, Tyler 2004; Snieška, Bruneckiene 2009; Boschma 2004] lub do wpływu krajowych regulacji i otoczenia (środowiska) na gospodarkę [Barrett 1994; Xepapadeas, Zeeuw 1999; Copeland, Taylor 2004].

Ważną częścią tej analizy jest nie tylko zidentyfikowanie najczęściej cytowanych publikacji, ale również ustalenie sieci powiązań między nimi (rys. 2). Najlepszym narzędziem wizualizującym te powiązania jest historiograf, pokazujący sieć wzajemnych cytowań między publikacjami w bazie lokalnej. Oś pionowa jest osią czasu, natomiast na osi poziomej odłożone są punkty węzłowe sieci cytowań. Każdy węzeł (koło na wykresie) odnosi się do jednej publikacji o unikalnym numerze w bazie. Wielkość węzła odzwierciedla liczbę cytowań w lokalnej bazie. Do sporządzenia historiogramu wzięto 40 publikacji ze stworzonej bazy o największej liczbie lokalnych cytowań. Taka liczba wykorzystywanych publikacji uznawana jest za optymalną, gdyż pozwala pokazać ewolucję badań w analizowanym obszarze [Griffith i in. 1974] i jednocześnie pozwala zachować dobrą czytelność na wykresie. Strzałki na wykresie pokazują zależność między cytowanymi publikacjami, tj. od danej publikacji do publikacji wcześniej opublikowanej. Pionowy kształt otrzymanego historiogramu sugeruje, iż najbardziej przełomowe publikacje powstały na początku badanego okresu. Prace Portera (węzeł 335), Krugmana (węzeł 254) oraz Fagerberga (węzeł 70) powstały w latach 1988–1995 i ciągle stanowią bazę teore-

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

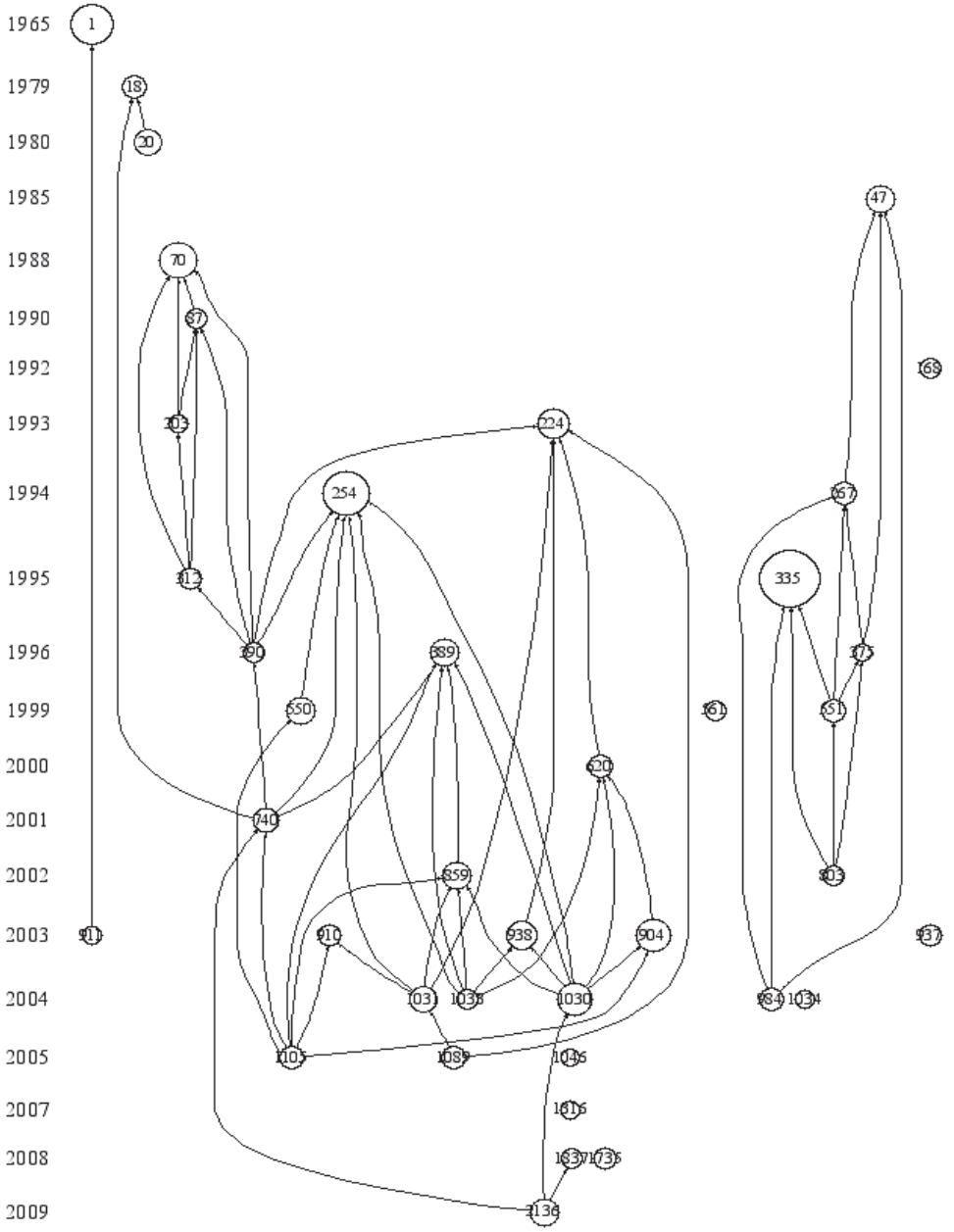

Rys. 2. Historiograf dla 40 najczęściej cytowanych publikacji w lokalnej bazie

Źródło: opracowania własne na podstawie stworzonej bazy lokalnej.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

tyczną dla nawet najnowszych badań [Porter, Van der Linde 1995; Krugman 1994; Fagerberg 1988]. Analiza historiogramu pozwala również stwierdzić, iż właściwy początek badań na konkurencyjnością przypada na połowę lat 80. a rolę artykułów-pionierów należy przypisać pracom Fagerberga (węzeł 70) i Brandera (węzeł 47) [Fagerberg 1988; Brander 1985]. Albowiem wcześniejsze artykuły Balassy (węzeł 1) oraz Krugmana (węzeł 18, 20) są bardzo słabo powiązane siecią cytowań z pozostałymi 38 najczęściej cytowanymi pracami [Balassa 1965; Krugman 1979; 1980]. Dla rozwoju badań nad konkurencyjnością najważniejszy okres to lata 1993–1996.

Wówczas powstają prace Krugmana (węzeł 254; węzeł 389), Portera (węzeł 335), Jaffego (węzeł 224) oraz kolejne prace Fagerberga (390) [Krugman 1994; Porter, Van der Linde 1995; Jaffe, Trajtenberg, Henderson 1993; Fagerberg 1996]. Zdecydowana większość późniejszych prac, których ilościowa eksplozja przypada na pierwszą dekadę XXI wieku, odnosi się do ww. artykułów poprzez ich cytowanie. Przykładem może być np. praca Snieški (węzeł 2136), w której autor cytuje pracę Kitsona (wezeł 1030), która z kolei odnosi się do pracy Krugmana (węzeł 254) [Snieška 2008; Kitson, Martin, Tyler 2004; Krugman 1994].

4. Zakończenie

Przeprowadzona bibliometryczna analiza artykułów i publikacji konferencyjnych odnoszących się w tytule, słowach kluczowych czy w abstrakcie do konkurencyjności była wedle najlepszej wiedzy autorki pierwszym tego typu badaniem. Pomimo ograniczeń wynikających *per se* z samej natury badań bibliometrycznych i z wykorzystywanej bazy obejmującej wyłącznie artykuły naukowe i publikacje konferencyjne, przeprowadzana analiza pozwoliła dokonać w ujęciu historycznym rekonstrukcji efektów produktywności naukowej w zakresie konkrecyjności. Utrzymująca się na wysokim poziomie liczba rocznych publikacji odnoszących się do konkurencyjności świadczy o tym, iż jest to nadal interesujący przedmiot badań w dziedzinie ekonomii. Najczęściej cytowane artykuły i najchętniej cytowani autorzy definiują konkurencyjność w dość odmienny sposób, akcentując inne kluczowe czynniki jej wzrostu. Porter wiąże konkurencyjność z produktywnością, zwracając uwagę na wpływ otoczenia, regulacji, środowiska na jej wzrost. Z kolei Fagerberg patrzy na konkurencyjność jako na przewagę technologiczną, a Krugman neguje w ogóle sens badania konkurencyjności. W ostatnich latach analizy konkurencyjności odnoszące się do badania regionów są najbardziej popularnym nurtem badań.

Wyniki przeprowadzonych badań należy traktować jako wstępne i wymagające weryfikacji. Autorka ma jednak nadzieję, że będą one stanowić ważny głos w dyskusji na temat ewolucji teorii konkurencyjności w dziedzinie ekonomii. Wskazane byłoby dokonanie dalszych, pogłębiających badań. Z punktu widzenia metodologii badań warto byłoby przeprowadzić bardziej pogłębioną analizę cytowań. Oprócz wykorzystanej w tym artykule analizy cytowań bezpośrednich można przeprowadzić badania współcytowań (*co-citation analysis*), analizę skupień współcytowań

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

(*co-citation clustering*) czy analizę powiązań bibiograficznych (*bibliografic coupling*). Można również rozważyć przeprowadzenie analogicznej analizy, zastępując wskaźnik cytowań liczbą pobrań artykułu z bazy (*usage metrics*). Taki wskaźnik jest znacznie łatwiejszy do pozyskania i interpretacji, a przez niektórych badaczy uważany nawet za najtrafniejszy miernik „istotność" publikacji w danej dziedzinie [Schlögl, Gorraiz 2012]. Aby odsłonić dodatkowe relacje między publikacjami, warto byłoby również zbadać je pod kątem innych (oprócz konkurencyjności) słów kluczowych, występujących w tytule publikacji. Taka analiza mogłaby pozwolić na identyfikację nurtów badawczych w analizach konkurencyjności i określenie relacji między nimi.

Literatura

Ambec S., Cohen M., Elgie S., Lanoie P., 2013, *The Porter hypothesis at 20: can environmental regulation enhance innovation and competitiveness?*, Review of Environmental Economics and Policy, vol. 7(1), s. 2–22.

Balassa B., 1965, *Trade liberalization and revealed comparative advantage*, Manchester School of Economic and Social Studies, vol. 33, s. 99–123.

Barrett S., 1994, *Strategic environmental policy and international trade*, Journal of Public Economics, vol. 54(3), s. 325–338.

Boschma R.A., 2004, *Competitiveness of regions from an evolutionary perspective*, Regional Studies, vol. 38(9), s. 1001–1014.

Brander J.A., 1985, *Export subsidies and international market share rivalry*, Journal of International Economics, vol. 18, s. 83–100.

Copeland B., Taylor M., 2004, *Trade, growth, and the environment*, Journal of Economic Literature, American Economic Association, vol. 42(1), s. 7–71.

Fagerberg J., 1988, *International competitiveness*, The Economic Journal, vol. 98, s. 355–374.

Fagerberg J., 1996, *Technology and competitiveness*, Oxford Review of Economic Policy, Oxford University Press, vol. 12(3), s. 39–51.

Fujigaki Y., 1998, *Filling the Gap between the discussion on science and scientists' everyday activities: applying the autopoiesis system theory to scientific knowledge*, Social Science Information, vol. 37(1), s. 5–22.

Garfield E., 1973, *Uncitedness III – The importance of not being cited*, Current Contents, vol. 24, s. 413–414.

Jaffe A.B., Trajtenberg M., Henderson R., 1993, *Geographic localization of knowledge spillovers as evidenced by patent citations*, The Quarterly Journal of Economics, vol. 108(3), s. 577–598.

Kitson M., Martin R., Tyler P., 2004, *Regional competitiveness: an elusive yet key concept*, Regional Studies, vol. 38, s. 991–999.

Krugman P.R., 1979, *Increasing returns, monopolistic competition and international trade*, Journal of International Economics, vol. 9, s. 469–479.

Krugman P.R., 1980, *Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade*, American Economic Review, vol. 70(5), s. 950–959.

Krugman P.R., 1994, *Competitiveness – A dangerous obsession*, Foreign Affairs, vol. (73)2, s. 28–44.

Krugman P.R., 1996, *Making sense of the competitiveness debate*, Oxford Review of Economic Policy, vol. 12(3), s. 17–25.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl

Leydesdorff L., Amsterdamska O., 1990, *Dimensions of citation analysis*, Science, Technology & Human Values, vol. 15, s. 305–335.

Malakauskaite A., Navickas V., 2010, *Relation between the level of clusterization and tourism sector competitiveness*, Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, vo1. 21(1), s. 60–67.

Martin R., Sunley P., 2003, *Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea?*, Journal of Economic Geography, vol. 5, s. 5–35.

Misala J., 2012, *Zarys teoretycznych podstaw rozwoju długookresowych przewag konkurencyjnych w handlu międzynarodowym ze szczególnym uwzględnieniem ich istoty, czynników determinujących i ich analizy*, Prace i Materiały Instytutu Gospodarki Światowej, nr 309, Warszawa.

Murugesan P., Moravcsik M.J., 1978, *Variation of nature of citation measures with journals and scientific specialties*, Journal of the American Society for Information Science, vol. 29, s. 141–147.

Nurmukhanova G., 2008, *Competitiveness of national economy: problems of regulation*, E+M Ekonomie a Management, vol. 11(4), s. 35–39.

Pavelkova D., Jircikova E., 2008, *Clusters as a tool to improve company's competitiveness*, E+M Ekonomie a Management, vol. 11(3), s. 62–72.

Porter M.E., 1990, *The competitive advantage of nations*, Harvard Business Review, vol. 68(2), s. 73–79.

Porter M.E., 2000, *Location, competition, and economic development: local clusters in a global economy*, Economic Development Quarterly, vol. 14(1), s. 15–34.

Porter M.E., 2003, *The economic performance of regions*, Regional Studies, vol. 37, s. 549–578.

Porter M.E., Van der Linde C., 1995, *Toward a new conception of the environment – competitiveness relationship*, Journal of Economic Perspectives, vol. 9, s. 97–118.

Schlögl Ch., Gorraiz J., 2012, *Sind Downloads die besseren Zeitschriftennutzungsdaten? Ein Vergleich von Download-und Zitationsindikatoren*, Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, vol. 59(2), s. 87–95.

Small H., 1978, *Cited documents as concept symbols*, Social Studies of Science, vol. 8(3), s. 327–340.

Small H., Griffith B.C., 1974, *The structure of scientific literatures: Identifying and graphing specialties*, Science Studies, vol. 4(1), s. 17–40.

Snieška V., 2008, *Research into international competitiveness in 2000–2008*, Inžinerinė Ekonomika – Engineering Economics, vol. 4, s. 29–41.

Snieška V., Bruneckiene, J., 2009, *Measurement of Lithuanian regions by regional competitiveness index*, Inzinerine Ekonomika – Engineering Economics, vol. 1, s. 45–57.

Trabold H., 1995, *Die internationale Wettbewerbsfähigkeit einer Volkswirtschaft*, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung des DIW, vol. 64(2), s. 169–183.

Wouters P., 1999, *Beyond the Holy Grail: From citation theory to indicator theories*, Scientometrics, vol. 44(3), s. 561–580.

Xepapadeas A., Zeeuw A. de, 1999, *Environmental policy and competitiveness: the Porter hypothesis and the composition of capital*, Journal of Environmental Economics and Management, vol. 37(2), s. 165–182.

MOST WIEDZY Pobrano z mostwiedzy.pl